

הפטרה מבוארת

על-פי המלבי"ם

שתי הלכות ביום

הפטרת פרשת מסעי [ג' דפורענותא]

ספר ירמיה, פרק ב, פסוקים ד-כח

בשבועות אלו של 'בין המצרים' אין מפטירים בעניני פרשת השבוע, אלא בעניני החורבן, וההפטרה השניה היא המשך דברי ירמיהו, מהמקום בו הסתיימה ההפטרה בשבוע הקודם:

לאחר שהקדים הנביא לומר לישראל שה' עדיין זוכר להם את אהבתו הראשונה אליהם במדבר, בלכתם אחריי בארץ לא זרועה, מוכיח אותם מדוע הם כן שכחוהו ועזבו את עבודתו: **שָׁמְעוּ דְבַר ה' בֵּית יַעֲקֹב**, שזה הכינוי להמון העם הפשוטים, **וְכָל מְשֻׁפְחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל** החשובים. **כֹּה אָמַר ה'**, הרי כבר במדבר חטאו ישראל ולא היה ליבם שלם עם ה', ועזיבת דבר מסוים נעשית או מחמת חסרון שנמצא בו, או מחמת שמצאו מעלה גדולה יותר בדבר שבא במקומו, ועל כך מוכיח את ישראל ואומר, **מִה מִצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם בַּיּוֹם הַהוּא, כִּי מָחַמְתָּם כֵּן רָחֳקוּ מֵעֲלִי**, ואין לומר שמצאו דבר אחר שיש בו מעלות גדולות יותר, כי הלא **וַיִּלְכְּוּ אַחֲרַי הַהֶבֶל**, כי הלכו לעבוד עבודת אלילים, וגם הפעולות עצמן של עבודת האלילים אינם קלות או נעימות יותר, אלא גם בזה, **וַיִּהְיֶה הַבֶּל**, כי הפעולות עצמן הן הבל. **וְלֹא אֵל אֲשֶׁר לֹא הִבְחִינוּ בֵּין הַטוֹב לַרָע**, גם לא נתנו לבם לכך שמחמת כן תימנע מהן תועלת ויבואו אליהם נזקים, מאחר והם עדיין חוסים בצל ה' וזקוקים לו, **וְלֹא אָמְרוּ** בהיותם במדבר, **אֵיךְ ה' הִמְעֵלָה אֶתְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם**, ומחמת תועלת זו לבדה היה להם לעובדו כראוי ולא לחטוא, **הַמּוֹלִיךְ אֶתְנוּ בְּמִדְבָּר**, ששם לא ימצאו מזון ומחיה ללא ניסי ה' התמידים, **בְּאֶרֶץ עַרְבָּה** [-מקום שגדלים בו קוצים] **וְשׁוּחָה** - חפירות עמוקות, **בְּאֶרֶץ צִיָּה** - מקום שהחום חזק בו מאד **וְצַלְמוֹת**, שהאוויר מעופש בה, ואינו ראוי לחיי אדם, **בְּאֶרֶץ לֹא עֵבֶר בָּהּ אִישׁ, וְלֹא יֵשֵׁב אָדָם שָׁם**, כי מחמת הנחשים והחיות הרעות אין המקום מוכן כלל למגורי בני אדם. **וְלֹא אֶתְנוּ מִצְרָיִם** שפירט את חטאי ישראל במדבר, פונה להוכיח את בניהם, היושבים בארץ ישראל, כי אף על פי שאבותיכם חטאו, **וְאֲבֵיאתְכֶם אֶל אֶרֶץ הַפְּרָמִל** [יכרמלי] הוא ההיפך מהמדבר, והוא כינוי למקום נטוע באילנות וזרעים, וראוי לישוב], והיתה התכלית בכך **לִאֲכַל פְּרִיָּהּ** ולשבוע מהטובה הגשמית, **וְטוֹבָה הַרוּחָנִי**, כי הארץ מוכנה מטבעה ומהותה להשיג את הטוב האמיתי והאושר הנפשי, ובשני הדברים אירע ההיפך, **וְתִבְאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת אֶרְצֵי בְּחַטָּאִים** המונעים את ההצלחה הגשמית, **וְנַחֲלֵתִי** - הנחלה המתייחסת לה', כי לאחר שנכנסו ישראל לארץ נכנסה תחת השגחת ה' ונעשתה לינחלתו, **שְׁמַתָּם לְתוֹעֵבָה**, ולא השגתם את הטובה הרוחנית המוכנה לכם. **הַפְּהֲנִים**, העטורים בכתר הכהונה, שתכלית עבודתם להוריד השראת השכינה אל בית המקדש, **לֹא אָמְרוּ אֵיךְ ה' וְתִפְשֵׁי הַתּוֹרָה**, המעוטרים בכתר תורה, והיה ראוי שיידעו כי תכלית לימוד התורה הוא לדעת את ה', **לֹא יִדְעוּנִי וְהָרַעִים**, שהם המלכים והשרים המעוטרים בכתר מלכות, **פָּשְׁעוּ בִּי וְהִנְבְּאִים** המעוטרים בכתר שם טוב, **נִבְּאוּ בְּעַל** [-לעבודה זרה], ולא המירו את הטובה המוכנה להם בדברים מועילים אחרים, אלא **וְאַחֲרַי לֹא יוֹעִלוּ הֶלְכוּ**. **לָכֵן**, מאחר וגם אבותיכם וגם אתם חטאתם, והיו חטאים אלו בלי תועלת, וגם ראשי העם הם שהיתעו את העם לדרך רעה, **עַד אָרִיב אֶתְכֶם נֶאֱמַר ה'**, **וְאֵת בְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב**, כי עדיין יש תקוה שתראו שדרככם מוטעית, ותחזרו בתשובה. **כִּי עֲבַדוּ בְּאֵינִי כְּתִיבִים**, הקרובים לארץ ישראל, **וְרָאוּ, וְקָדְר שְׁלָחוּ** - ושלחו שליחים לראות את יושבי המדבריות, היושבים באהלים ועוברים ממקום למקום, **וְהִתְבּוֹנְנוּ מֵאֵד** בהנהגתם, כי מאחר ודרכם לנדוד ממקום למקום היה יותר קל להם להמיר גם את אמונתם ויראתם, **וְרָאוּ, הֵן הִיְתָה כְּזֹאת**. **הֵימִיר גּוֹי אֱלֹהִים** - האם אירע שאומה שלימה תחליף את אלוהיה [ואפילו 'גוי', שזהו כינוי לאומה מדרגה פחותה, לא עושה כן], **וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים** - ואף על פי שגם האלהים שהם עובדים עתה אינם אלהים כלל, ויותר קל להם להחליפו בעבודה אחרת, שאולי תהיה להם בה תועלת יותר, ואף על פי כן לא נשמע שנעשה כן, **וְעַמִּי**, שהם במדרגה מעולה וחשובה, **הֵמִיר כְּבוֹדוֹ** ואמונתו בה' האמיתי, והחליפו **בְּלֹא יוֹעִיל**, והגם שהמשליך כבודו כדי להשיג דבר שיש בו תועלת, מראה על פחיתותו, אך לכל הפחות יש לו את התועלת שרצה להשיג, ואילו ישראל השליכו כבודם תמורת דבר שאין בו אפילו תועלת, שזה מראה על סכלות גדולה. **שָׁמוּ** - השתוממו **שָׁמִים עַל זֹאת**, שזהו דבר תמוה מאד, **וְשָׁעָרוּ** - תסערו ותצטערו מאד, על החורבן שחָרְבוּ ישראל מֵאֵד, **נֶאֱמַר ה' כִּי שְׁתִּימִים רַעוֹת עֲשָׂה עַמִּי**, והם רעות כפולות, כי בעזיבה עצמה יש שתי רעות, כי **אֲתִי עֲזָבוּ**, שזהו דבר שלא נשמע בעולם שתחליף אומה את אלוהיה, ועוד, שעזבו **מְקוֹר מַיִם חַיִּים**, המשפיע עליהם שפע רוחני וגשמי, וגם בדבר שאליו הלכו יש רעה כפולה, כי לא הלכו אל דבר קיים ועומד, אלא הלכו ליצור דבר חדש, **לְחַצֵּב לָהֶם בְּאֵרוֹת**, ועוד, שבמקום מקור מים חיים שהיו להם, הלכו לחצוב **בְּאֵרֹת נִשְׁבָּרִים**, לאסוף בהם מי גשמים שאינם נובעים ממקורם אלא באים ממקומות אחרים, וכיון שהבורות עצמן הם שבורים, לא תהיה להם בהם תועלת, **אֲשֶׁר בּוֹרוֹת אֵלֹהִים לֹא יִכְלוּ הַמַּיִם**. והנמשל בזה, כי עבודת ה' דומה למקור מים חיים, כי ישועת ה' באה מידו, ללא עזרת בני אדם, וככל שיוסיפו לשאוב ממנו כן יתרבה עוד, ולא יכזבו מימיו לעולם, ואילו העזרה שביקשו ישראל להשיג מעמים אחרים הרי היא כבור מים המצריך חציבה ועבודה קשה, ומימיו אינם נובעים מעצמם אלא צריך לאוספם, וכך היו צריכים לשלוח מתנות ושוחד אל הגויים שיעזרום, וגם המים הניתנים בו בסוף אינם עוזרים להם, כי בגדו בהם הגויים שקיוו לעזרתם, כי בורות נשברים המה. **וְמתאר עתה את גודל החורבן שעשו ישראל [כמו שנאמר לעיל 'ושערו חרבו מאד']**, ומוכיח שהעונש שבא עליהם אינו בדרך מקרה, אלא בהשגחה, ועל כך תמה ואומר, **הַעֲבָד הוּא יִשְׂרָאֵל**, שנקנה בכסף על ידי האומות, שמחמת כן האומות משתעבדות בו, **אִם** לכל הפחות **יִלְיָד בֵּית הוּא** - עבד שנוול בבית אדונו [ואף שאין לאדונו כל כך טענה עליו, כי לא נמכר בעצמו לעבדות אלא נולד כך, אך מכל מקום יש לאדון תביעה קלה עליו, ואילו על ישראל אין אפילו תביעה קלה שכזו], וכיון שאין הדבר כן, יש לתמוה, **מִדּוּעַ הִיָּה לְבָז**. **וְלֹא יִתְכַן לומר שנהגו בו כעב מחמת שכבשו את ארצו במלחמה, כי הלא לא נלחמו בו גויים חזקים במשולים לאריות זקנים ומלומדי מלחמה, אלא עָלִיו יִשְׁאָגוּ כְּפָרִים**, שהם גורי אריות צעירים, כי באה עליהם ממלכה קטנה וחלשה, ועדיין לא נלחמו בו כלל, אלא רק שאגו עליו, וכפירים אלו רק עתה **נִתְּנוּ קוֹלָם** - התחילו לתת קולם ולשאוג, כי עדיין לא לומדו במלחמות, ועל כל זאת גברו עליו, **וַיִּשְׁתִּיתוּ אֶרְצוֹ**

לתרומות והקדשות: 0765-404-360

ארגון 'שתי הלכות ביום' שולח מגוון לימודים בנושאים שונים, ובכמה שפות. מעוניין ללמוד ולהבין את שאר פרקי הנ"ך? הצטרף למסלול לימוד 'נ"ך מבואר' של ארגון 'שתי הלכות ביום', ותקבל פרקי נ"ך מבוארים, בכל בוקר ישירות לתיבת הדוא"ל שלך!

להצטרפות לאחד או יותר ממסלולי הלימוד בדוא"ל: office@2halachot.org

לְשִׁמָּה - את כלל המדינה נתנו לשממון, וגם כל עֲרֵיו נָצְתוּ, מִבְּלִי יִשָּׁב. (ט) ולא זו בלבד, אלא גם בְּנֵי נֹף וְתַחֲפִנְחָס, שהם מארץ מצרים, ונתנו להם ישראל שוחד כדי שיעזרו להם, וְיַעֲזֹב [י-יכוד] קִדְקִד. (י) ואם כן הדבר ברור שאין זה בדרך הטבע, הֲלוֹא זֹאת - צרת החורבן הזו תַעֲשֶׂה לָךְ עֲזֹבָךְ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּעַת מוֹלַכְךָ בְּדָרְךָ - הרי זה כילד קטן העוזב את אביו בעודו מהלך עמו במדבר, שהולך ותועה, וכל המוצאו נוטלו לעצמו. (י) וְעַתָּה, כיון שאתם בהנהגתכם גרמתם לחורבן זה, מֵה לָךְ לְדָרְךָ מִצְרַיִם, לחפש עזרה מהם, והלא ביכולתך לחזור בתשובה ולקבל עזר אלוקי מאת ה', וכי צריך אתה למצרים כדי לְשָׂתוֹת מִי שְׁחֹר [-מי הנילוס], ומחמת כן אתה עוזב מקור מים חיים, וּמֵה לָךְ לְדָרְךָ אֲשׁוּר, לְשָׂתוֹת מִי נְהָר. (י) ומוסיף ואומר, הלא אין צריך כלל להביא ראיות מהעונשים הבאים עליכם, הלא בשונה מיסורים הבאים אל האדם ממקומות אחרים, בדרך סיבה ומסובב, שמחמת הרעה שעושה במקום אחד באים עליו יסורים ממקום אחר, כדי ליישר דרכו, הלא כאן תִּסְרַף רַעְתָּךְ - הרעה עצמה שעשית היא המייסרת אותך, וּמִשְׁבֹּתֶיךָ תוֹכַחְךָ - דרכי המשובה שהלכת בהם הם עצמם יוכיחו אותך, כי גם אם לא היה נגרם מחמתם כל רע ועונש חיזוני, הרי הם עצמם רעים מצד עצמם, וְדַעִי וְרָאִי כִּי רַע וְיָמַר עֲזֹבָךְ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, כי ה'רע' הוא מחמת עצם העזיבה, וה'מר' הוא מחמת העונשים הנמשכים מכך, וְלֹא פִחְדֵי אֱלֹהֶיךָ - אבל הפחד שהיה לך מה' בעת שעבדת אותו לא היה רע ומר, אלא טוב ומתוק, כי בעת שיראו ישראל מה' ועבדוהו היו חפשיים מכל עול של העמים, והצליחו בכל דרכיהם, נָאִם אֲדַנִּי אֱלֹהִים צְבָאוֹת. (ט) ומפרט מדוע עבודת ה' לא היתה עבודה קשה, כִּי מַעֲוֹלִם שָׁבַרְתִּי עֲלֶיךָ - הרי את העול הקשה של ציווי יעשה' שהיו על עובדי האלילים, שהיו מקריבים אפילו את בניהם ובנותיהם לעבודה זרה, שבר מעליהם ה' ולא ביקש מהם דברים קשים, נִתְקַתִּי מוֹסְרוֹתֶיךָ - וכן את העול של מצוות 'לא תעשה' הקל מעליהם ה', כי לא אסר עליהם דברים רבים וקשים, וְתֹאמְרֵי לֹא אֶעֱבֹר - אלא בכך שאמרת שלא תעברי את הגבול היה די, ולא היה צורך לאוסרך בגדרים וסייגים קשים. וחוזר אל מה שאמר קודם, כי רע ומר עזבך את ה', כִּי יֵצֵאת לְהַפְקֵר עַד כִּד שַׁעַל כָּל גְּבֻעָה גְבֻעָה וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן אֶת צִעָה [-נסערת] וְזִנְהָ. (ט) וממשיל עתה את ישראל לכרם ה', ואומר, וְאֵנִכִּי נִטְעֵתֶיךָ באופן שיש בו שתי מעלות, שְׂזֵרֶךָ - גפן מובחר, פְּלֵה זֵרַע אֲמֹת, ללא הרכבה עם מין זר, וְאֵיךְ נִהְפַּכְתָּ לִי לְחֶסְרוֹן כְּפֹל, כי תחת השורק נעשית סוּרֵי הַגֶּפֶן - גפן ממין גרוע, נִכְרִיָּה, המורכבת ממינים זרים ופחותים. והנמשל לכך, כי ה' נטעם באופן שיהיו מובדלים מן העמים, ואז יצליחו בכל מעשיהם, והם התערבו בעמים האחרים ואיבדו את צורת האומה הקדושה, ולא רק שלא הרויחו בכך דבר, אלא נתדלדלו וירדו מטה מטה. (ט) כִּי אִם תִּכְבְּסִי בְּנֵתְךָ - אם תנסי לנקות את חטאיך כלפי חוץ באמתלאות שונות לכך שחטאת, וְתַרְבִּי לָךְ בְּרִית - תרבי לטהר אותך בעיני עצמך, ולהרגיש כאילו לא חטאת, הרי מחמת דבר זה עצמו נִכְתַּם - נשאר הכתם של עֲוֹנֶךָ לְפָנַי, נָאִם אֲדַנִּי אֱלֹהִים, כי היודע ומודה שחטא קל לו לחזור בתשובה, אבל המכחיש ואומר שלא חטא, יוסיף בכך עוון על חטאו ורחוק הוא מתשובה. (ט) אֵיךְ תֹאמְרֵי לֹא נִטְמַאתִי, ולא רק שאת מכחישה את החטא עצמו, תוסיפו לומר שְׂאֲחָרֵי הַבְּעָלִים לֹא הִלַּכְתִּי כָלל, אפילו בדרך המוליכה אליהם, רָאִי דָרְכְךָ בְּגִיָּא, שעדיין ניכר שם עקבות הליכתך, דַּעִי מֵה עֲשִׂיתִי, כי הלא את יודעת את האמת, שנטמאת בעוונותיך, בְּכִרָה [-לשון 'בכור', משובח] קִלְה לרוך, מְשֻׁכָּת דְרֻכִיָּה, כלומר, ניכר על הדרך רושם פסיעותיה [וכמו שהשרוך קושר את הנעל אל הרגל, כך רושם פסיעותיך קשור ומדובק עדיין בדרך שהלכת בה]. (ט) כל בעלי החיים רצים ממקום למקום כדי להשיג טרף, או כדי לברוח מהנזק, ולכן אם נביא להם את התועלת במקומם או נרחיק מהם את הנזק, נוכל למונעם מלרוץ במדבר, לא כן הַפְּרָה, שהוא חמור הבר, לִמְד מִדְּבַר - אשר המדבר לימד אותו וטָבַע בו טָבַע זֶה, בְּאוֹת נַפְשָׁה שְׂאִפָּה רֵיח - שריצתה לשאוף רוח היא תאוות נפשה מצד עצמה, לא מחמת חיפוש אחר תועלת או בריחה מנזק, תִּאֲנַתָּה מִי יִשְׁיבְנָה - מי יוכל להשיב אותה ולהחזירה מריצתה במדבר, מאחר ולומדה כבר לעשות כן אף ללא כל צורך, כֹּל מִבְּקִשְׁיָה לֹא יִיעֲפוּ בְּחַדְשָׁה וּמִצְאוּנָה - רק המבקשים אחריה בחודש הראשון ללידתה, לא יתעייפו, אלא ימצאוה בקלות, כי עדיין לא התרגלה לתאוה זו ויוכלו להשיבה, אך לאחר ההרגל שנטבע בה לא יוכלו להשיבה. (ט) ועתה מבאר את הנמשל לישראל, כי הבוגדת בבעלה עושה כן מחמת שהיא מבקשת לקבל דברים החסרים לה בביתה, אך כאן אירע ההיפך, והרי היא כאשה שבעלה אומר לה, מִנְעֵי רִגְלֶךָ מִנְּחֹף, כי אם תברחי למקום אחר תלכי יחיפה, ואם תשארי בבית יהיו לך מנעלים, וְגִרְוֹנֶךָ מִנְּחֵי מִצְמָאָה, כי כאן בבית תמצאי יין לשתות, לא כן אם תברחי, תצמאי, וְתֹאמְרֵי נֹאֲשׁ - אך את אומרת שהתייאשת מכל אלה, ואינך רוצה מנעלים ויין לשתיה, ולא זו מטרתך בבריחתך, לֹא כִּי אֶהְבֵּתִי זָרִים, אהבה עצמית, וְאַחֲרֵיהֶם אֲלֹךְ, לא כדי להרויח דבר, והרי זה כאותו חמור בר הרץ במדבר לא כדי להשיג תועלת, אלא מחמת שהושרש בליבו הטבע לרוץ, וכבר אי אפשר להשיבו מטבעו זה. (ט) כְּבִשְׁת גִּבְבִּי מִצֵּא - כמו גבב הנתפס, שאינו מתבייש בעצם הגניבה אלא מתבייש רק בכך שתפסוהו וגילו קלונו ברבים, כִּי הַבֵּישׁוּ בֵּיתִי שְׂרָאֵל, הֲמָה מְלַכְיָהֶם, שְׂרִיָּהֶם, וְכֹהֲנֵיהֶם וְנְבִיאֵיהֶם, כי לא התביישו כלל במעשיהם הרעים שעבדו עבודה זרה, אלא רק בכך שמחמת כן מצאו אותם צרות ורעות רבות. (ט) כי אינם עובדים את האלילים רק כדי שיהיו כאמצעים בינם לבין ה', שאמנם זהו חטא עבודה זרה, אך נעשה כביכול כדי להשיג תועלת, אלא אֲמָרִים לַעֲץ אָבִי אֲתָהּ, וְלֶאֱבֹן אֲתָהּ יִלְדִתֵּנִי, כשם שאמרו על עגלי הזהב 'אלה אלהיך ישראל'. ואילו היו עובדים אותם כאמצעים אל ה', הרי היו פניהם מופנות לה', והעבודה זרה היא כאמצעי ביניהם, והם לא עשו כן, כִּי פָּנוּ אֵלַי עֵרָף, וְלֹא פָּנִים, כי שמו את האליל ככח נשגב מצד עצמו, שאינו שייך להשגחת ה' כלל. וּבְעַת רַעְתָּם לא יתחרטו על מעשיהם, אלא יאמרו לה' קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנִי, כי ירצו להשיג מה' רק את התועלת והעזרה, אך לא ירצו לעזוב את עבודת האלילים ולחזור אל ה'. (ט) וְאֵיךְ אֱלֹהֶיךָ, אֲשֶׁר עֲשִׂיתָ לָךְ, ומחמת שעשית אותם בעצמך, הרי מוכרח הדבר שיעזרו לך ויגמלו לך טובה על כך שעשית אותם, ואם כן יִקוּמוּ נָא וּנְרָאָה אִם יוֹשִׁיעוּךָ בְּעַת רַעְתָּךְ, ואינם רחוקים ממך, כִּי הֲלֹא כַּמִּסְפָּר עֲרִיף הִיוּ אֱלֹהֶיךָ, וְהִזְדָּה, ובודאי אין בכוחם להושיעך כלל:

מנהג האשכנזים להוסיף בסיום ההפטרה פסוק זה: פרק ג (ד) הֲלוֹא מַעַתָּה קָרָאת לִי אָבִי, אֵלֹהֵי נַעֲרֵי אֲתָהּ: מנהג הספרדים להוסיף בסיום ההפטרה פסוקים אלו: פרק ד (א) אִם תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נָאִם ה', אֵלַי תָּשׁוּב. וְאִם תִּסְרֹךְ שְׂקוּצֶיךָ מִפָּנַי, וְלֹא תִנּוּד. (ט) וְנִשְׁבַּעְתָּ חֵי ה' בְּאֲמַת בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה, וְהִתְבָּרַכְוּ בּו גּוֹיִם וּבּו יִתְהַלְלוּ:

לתרומות והקדשות: 0765-404-360

